

Vladimír Waage

Tato stať navazuje na článek "Z dějin postranního práva kláštera panny Marie Sněžné na Novém Městě pražském"¹ a chce se zaměřit na poznání života na jednom z pražských postranních práv na konci 16. a začátku 17. století, to jest v období mezi dokončením restituace klášterního majetku po husitské revoluci a Bílou horou, v době, kdy došlo k velkému rozkvětu českých měst.

Česká historiografie má především zásluhou Zikmunda Wintera a Josef Janáčka i dalších badatelů dobrý obraz o vývoji českých měst v době předbělohorské. Postranní práva však, dílem svým menším významem a dílem torzovitostí pramenné základny, stála mimo hlavní zájem badatelů. Až Miluše Svobodová-Ladová se jako první pokusila o komplexní zpracování dějin pražských postranních práv², ale ve své všeobecně zaměřené a časově široce rozevřené práci se nemohla plně věnovat rozboru pramenů a hlubšímu poznání života na jednotlivých postranních právech.

Tato stať se pokouší na základě rozboru několika dochovaných písemných pramenů poodhalit roušku dosud zakrývající obraz života na postranním právu u kláštera P. M. Sněžné na Novém Městě pražském v době, kdy konvent kláštera vlastně neexistoval a zdejší církevní majetek spravoval probošt Zderazského kláštera.

Den 16. února 1582 lze považovat za den vzniku zkoumaného postranního práva. Jeho území se nacházelo v době předbělohorské na místě bývalého klášterního hřbitova. V uvedený den zderazský probošt Martin Narozius svolal všechny obyvatele domků postavených na klášterních pozemcích a na tomto shromáždění byli zvoleni rychtář a dva konšelé a pořízeny nové knihy pro úřední jednání a zápisy. Tak byl vytvořen základní předpoklad pro existenci a fungování postranního práva vlastní samospráva.

Nahlédnout do života obyvatel na klášterních pozemcích u P. M. Sněžné umožňují prameny, které máme k dispozici.

Především je to manuál, který se zachoval a jako rukopis č. 162 je uložen ve Státním ústředním archivu v Praze ve fondu Archiv provincialátu a konventu františkánů v Praze. Dále je to gruntovní kniha, která se sice nezachovala, ale jejíž obsah se podařilo částečně rekonstruovat na základě pozdějších opisů. Dále pak je k dispozici torzovitý spisový materiál.

Rukopis manuálu postranního práva, který je jedním z mála dochovaných manuálů postranních práv v Praze, pochází z přelomu 16. a 17. století (vedle něho se dochoval manuál postranního práva nejvyššího purkrabství na Újezdě).³

Manuál kláštera P. M. Sněžné je zachován v původní pergamenové vazbě, na kterou byl použit list s notovým záznamem z jakéhosi misálu. Je zdoben drobnými neiluminovanými iniciálami. List použitý na převazbu pochází z 15. až 16. století. Rukopis má rozměr 32 x 20 cm. Na desce je nápis "Manuál a knihy práva kláštera matky Buoží Sněžné..." nápis je pak dále již zcela nečitelný. Jedná se asi o čtyři řádky psané drobnou kurzívou, kdežto čitelná část nápisu je psána zdobnou gotickou minuskulou. Manuál je psán na papíře, v němž se nachází průsvitka v podobě dvou věží, uprostřed nichž je jakási městská brána. Průsvitka je na všech listech manuálu naprosto totožná.⁴ Archy papíru jsou složeny do složek po třech listech a pak svázané do jednoho celku. Celý rukopis je průběžně foliovaný a celkový počet folií je 88. Z celkového počtu 176 stran je popsáno jen 95. Soustavně jsou zápisy vedeny mezi folii 1 až

Zápisy v manuálu kláštera P. M. Sněžné pocházejí z let 1582 až 1610. Jsou vedeny v českém jazyce, který nevybočuje z dobových jazykových zvyklostí. Většina zápisů pochází z doby, do které se hlásí svým datováním. Jen dva zápisy, dodatečně zapsané, se hlásí před rok 1582. Písařských rukou, které se vyskytují v rukopisu manuálu, je na základě paleografického rozboru možné určit celkem 15. Jen jeden písař je však znám svým jménem. Jde o jistého Tomáše Bystrického.⁵ Písaři psali vesměs českou novogotickou polokurzívou a každý z nich dal tomuto typu písma své osobité rysy. Všichni se však vyznačují značně vypsanou rukou, což svědčí o tom, že nepsali pouze příležitostně, ale psaní pro ně bylo běžnou záležitostí. Je možné se domnívat, že tito lidé jen vypomáhali na postranním právu při psaní jeho úředních knih a ostatních písemností. Stejně dobře mezi nimi mohl být i některý člen konventu Zderazského kláštera. Otázku, odkud přicházeli, se asi nepodaří bezpečně zodpovědět.

Zápisy v manuálu se týkají jak věcí sporných, tak i nesporných. Jedná se celkem o 174 zápisy. Některé jsou několikastránkové, některé jen jednořádkové. Ze sporných záležitostí jsou to nejruznější pře, které se týkají ve většině případů dluhů. Vedle toho se vyskytují různé pře o nařčení poctivosti a hádky, které vznikaly mezi obyvateli postranního práva. Z nesporných záležitostí se vyskytují koupě domů, závěti, volby konšelů, rychtáře a nejruznější kvitance.⁶

Manuál byl pravděpodobně již před používáním svázán a do takto připravené knihy začali písaři zaznamenávat zápisy z úředních jednání. Zápisy jsou vedeny chronologicky a za některými z nich je vynecháno místo pro případné doplňky a vyřízení.

Jednotlivé zápisy v manuálu jsou datovány jen pomocí církevních svátků, a to česky či latinsky. Jen v jednom případě je datování podle církevního svátku doplněno průběžnou datací.⁷ Datovací formule je vždy součástí nadpisu zápisu o zasedání. Protože zápisy pocházejí z období, kdy se přecházelo na datování podle gregoriánského kalendáře místo dříve užívaného juliánského a neobešlo se to bez problémů, musíme si položit otázku, jak v klášteře P. M. Sněžné tento nový způsob datování přijali.⁸ O přechodu na nový kalendář není v datovacích formulích zápisu zmínka. Zjištění situace nám umožní jen datace, v níž je určen svátek a den, na který tento svátek připadá. Taková formulace se objevuje v prosinci 1584, kdy je u zápisu datace "v pátek den svatého Klimenta L. P. 1584 = 23.12.1584", čímž je bezpečně doložen nový způsob datování podle gregoriánského počtu.

Jednotlivé zápisy se formálně příliš neliší. Formulář jednoho druhu je velmi vyrovnaný a téměř souhlasný. Toto je nejvíce patrné u zápisů závětí a kupních smluv. Jen u zápisů věcí sporných je jejich formulář těžko určitelný. Zde se může mluvit jen o formálním uspořádání zápisů. Vedle osobních záležitostí byly do manuálu postranního práva P. M. Sněžné zapsány volby konšelů a rychtářů. Tyto zápisy mají jednoduchý a prostý charakter. Manuál obsahuje též opisy písemností, vztahujících se k různým záležitostem. Jsou to zápisy hamfeštů a žádosti obyvatel práva o nejruznější stavební povolení či pronájem dvorku.

K otázce geneze zápisů v manuálu postranního práva P. M. Sněžné lze říci, že zápisy byly vedeny při jednání rady, respektive při jednání představitelů kláštera a zástupců obyvatel. Písaři zapisovali do manuálu v průběhu vlastního jednání. Po skončení jednání byl zápis přečten a opraven, o čemž svědčí řada škrtů a přípisků. V každém zápisu, hlavně u smluv, jsou uváděni přítomní zástupci kláštera a úředníci postranního práva. Obsah rukopisu tedy nasvědčuje, že jde skutečně o manuál, kam se zapisovaly věci sporné i nesporné. Toto tvrzení podporuje i to, že u některých zápisů je dovětek, že zápis určité smlouvy "v knihu manuální kláštera vepsán jest léta svrchu psaného"¹⁰.

Před tímto rukopisem nebyla pravděpodobně žádná taková kniha vedena (rozumí se období od skončení husitských válek, kdy docházelo k pozvolné restituci pozemkového majetku kláštera P. M. Sněžné). Dnes nelze s jistotou říci, kolik a jakých knih bylo na tomto právu vedeno. V některých zápisech v manuálu se říká, že zápis byl vepsán do knih práva. Aktový materiál pak svědčí o tom, že na postranním právu P. M. Sněžné vedle manuálu byla vedena gruntovní kniha, která se však nezachovala. V klášterních aktech se nachází pět extraktů¹¹, na jejichž základě je možné gruntovní knihu alespoň částečně rekonstruovat. Podle obsahu jednotlivých výpisů lze konstatovat, že se pravděpodobně jedná o jednu a tutéž úřední knihu. Časově zápisy gruntovnice sahají od roku 1578 až do 80. let 17. stol. a jen jediný zápis pochází z r. 1718.

Do gruntovní knihy se zapisovaly záležitosti, které se týkaly realit na pozemku postranního práva. Zápisy však byly dvojího druhu: jedny pojednávaly o prodeji a koupi jednotlivých domů a druhé se týkaly závětí jednotlivých osob. Koupě byly zapisovány v první polovině knihy a závětí v druhé polovině. Zápisy z let 1582-1610 týkající se prodeje a koupě domů nebo testamentů, uvedené ve zmíněném manuálu, korespondují s výpisy z této bývalé gruntovní knihy.

Ze zachovalých výtahů, které jsou psány ve třech jazycích (česky, latinsky a německy), nelze určit jazyk, jakým byla gruntovní kniha vedena. Je pravděpodobné, že zpočátku byla vedena česky.¹² Ze zápisů z gruntovní knihy, srovnaných podle jednotlivých folií, vyplývá, že tato kniha byla převážně vedena chronologicky, nikoli tak, že by se jednotlivým realitám věnovala zvláštní složka.

Analýza dochovaných pramenů přináší dále alespoň několik informací o chodu kanceláře postranního práva. Střídání písařů při vedení manuálu svědčí pro domněnku, že na přelomu 16.17. století nebyla kancelář postranního práva P. M. Sněžné plně konstituována. Vyvrátit tuto domněnku však torzovitě zachovalý aktový materiál neumožňuje. Veškerou agendu na přelomu 16. a 17. století vykonával na postranním právu P. M. Sněžné pravděpodobně správce kláštera, kterým býval převor kláštera na Zderaze nebo kláštera sv. Tomáše v Menším Městě pražském.

Podle zápisu v manuálu práva lze usuzovat, že existovali určití jeho úředníci a že za svou činnost pobírali určité platy. Například "Item panu Martinu Skuteckému od spisování kšaftu dáno 12 g"¹³. Více o kanceláři postranního práva nelze doložit.

Torzovité prameny však dovolují určit konšele a rychtáře, kteří postranní právo P. M. Sněžné spravovali. První konšelé byli zvoleni již 16. února 1582, ale v zápisu o této volbě nejsou uvedena jejich jména.¹⁴ Teprve z dalších zápisů se jejich jména dozvídáme. Konšely byli Matěj Pohořálek a Martin Skutecký a rychtářskou funkci zastával Augustin Suk. Noví konšelé byli voleni 19. října 1584.¹⁵ Tentokrát byli zvoleni tři konšelé: Matěj Pohořálek, Martin Skutecký a Jan Stochleb. Rychtářem byl opět zvolen Augustin Suk. Další volba byla v roce 1590, kdy za konšely byli zvoleni Matěj Pohořálek, Martin Skutecký a Lukáš Kotlár a rychtářem se stal Jiřík Pacovský.¹⁶ Poslední volba je doložena 14. července 1594, kdy byl zvoleni titíž konšelé jako v roce 1590, ale zápis o této volbě jméno rychtáře neuvádí a v zápisu je ponecháno volné místo.¹⁷

Další důležitou otázkou v životě na postranním právu bylo přijímání nových obyvatel práva. Na toto nám umožňuje odpovědět manuál práva. Noví obyvatelé postranního práva byli přijímáni za sousedy na základě jejich žádosti, kterou přednesli vrchnosti za přítomnosti konšelů nebo na základě kupní smlouvy, jíž na právu získali dům. Na tento dům pak od vrchnosti dostali hamfešt. Roku 1583 převor kláštera Řehoř Polenda vydává hamfešt Janu Meykchlovi, který pocházel ze Široké ulice, kde provozoval kotlářské řemeslo. Tento Jan Meykchl přišel za převorem a oznámil mu, že koupil od Tobiáše Rota půl domu a požádal převora o přijetí za souseda práva. Představený kláštera tuto koupi schválil, stanovil splátky a potvrdil přijetí za souseda práva.¹⁸

Další žádost za přijetí souseda je datována rokem 1597, kdy jistý Štěpán z Jana Josefa poctivého řemesla zednického žádá o přijetí na postranní právo. Tento Štěpán "maje vstaupení před důstojného a ctihodného kněze Řehoře Lincka a konšely práva tohoto kláštera Matky Boží Sněžné. Se vší poctivostí žádal, aby ku právu tomuto za spolusouseda přijat byl"¹⁹. Ubezpečuje dále, že se bude uctivě a šlechetně chovat, jak se sluší dobrému člověku. Při své žádosti se prokazoval potvrzením "řádného svého na tento svět splození a narození". Toto potvrzení bylo podle svědectví písařova psáno na pergameni s visutou pečetí. Kde byl tento list vydán, není uvedeno. Žádosti Štěpánově bylo vyhověno a byl přijat za spolusouseda na postranním právu u P. M. Sněžné.

Manuál postranního práva přináší řadu kupních smluv, které se týkají nemovitostí ležících na postranním právu. Ve všech případech se jméno kupujícího vyskytuje v zápisu smlouvy v manuálu poprvé (například v roce 1583 Jiří Dvořák²⁰ nebo v roce 1584 Jan Stochleb²¹). Pravděpodobně jim bylo vrchností dovoleno koupit dům, když se jejich smlouva projednávala. Hamfešt mohl být dán i ústně, nebo jej nahradila kupní smlouva zapsaná v manuálu.

Kde žijí lidé v omezeném prostoru, tak se také vyskytují různé pře a vady. Ani postranní právo u P. M. Sněžné jich nebylo ušetřeno. O řadě při mezi obyvateli svědčí i manuál práva, jehož celá polovina je věnována právě věcem sporným. Nejčastější z hádek byly hádky o dluhy a urážky na cti nebo, jak se tehdy říkalo, "nářek poctivosti". Nejdéle vedená pře byla o "zadržalé" peníze mezi Magdalenou Bedrníčkovou a Pavlem Jitnerem.²² Další pře se týkala nářku poctivého řemesla mezi dvěma pilníkáři Tobiášem Rotem a Baltazarem Auchem.²³

Jednání o spornou věc probíhalo na radě práva podle zvyklostí daných Koldínovým právem, na jehož paragrafy se v průběhu pře odkazovalo. Zásadně se postupovalo tak, že jedna osoba učinila na druhou osobu při svém "vstaupení" před rychtářem a konšely přípověď. Potom byla vyslechnuta strana žalovaná (odporná) a ta se vyjádřila k přednesené žalobě. Velmi často byly strany na jednání zastupovány právním zástupcem (přítelem).²⁴ Po vyslechnutí obou stran vynesla vrchnost svůj rozsudek (dictum). Pokud se nenalezlo řešení, pře se odkládala (v některých případech i na delší dobu).

Jak vysvítá z manuálu, "těžší případy" se na radě postranního práva neřešily. Byly projednávány jen drobné pře, které se vždy obešly bez potrestání a skončily smírem obou stran.

Především díky manuálu je možné nahlédnout i do života obyvatel postranního práva. Z doby krátce po ustanovení samosprávy obce poddaných kláštera v roce 1582 máme k dispozici několik zápisů, které ukazují na vztahy obyvatel okolního Nového Města k postrannímu právu. Již týden po volbě prvních konšelů si stěžuje Kryštof Volejník, že někteří novoměstští sousedé vozí odpadky a smetí na jeden až dva sáhy před jeho dům. Při svém "vstaupení" před rychtářem a konšely si také stěžuje na souseda Zikmunda Dvorského, že rovněž odhazuje nepotřebné věci a odpad před jeho dům.²⁵

Obyvatelé postranního práva se také snažili zabránit nepříjemným zásahům ze strany okolního města. Roku 1572 vydal tehdejší správce kláštera list Cypriánu Zámečnickovi, v němž mu uděluje místo na sušení šatů za to, že na svůj náklad uklidí klášterní hřbitov a uloží kosti zemřelých, které se volně povalovaly po klášterním pozemku, na jedno místo. V listě se pak mluví i o tom, že Cyprián na svůj náklad nakoupil prkna a opravil ohradu kolem hřbitova, který tak uzavřel a znemožnil novoměstským odkládat na právo různé nečistoty a smetí.²⁶

Obyvatelé postranního práva koncem 16. století zde neměli život právě příjemný. Prostředí bylo asi velmi nevábné a zámožnější měšťan by se zde sotva byl usadil. Obyvatelé práva jistě k movitějším vrstvám nepatřili. Postranní právo jim však poskytovalo určité výhody (např. umožnění provozování řemesla), pro které se v těchto místech usazovali.

V manuálu postranního práva se zachovalo několik závětí, které zdejší obyvatelé pořídili před svou smrtí. Obsah závětí je velmi zajímavý a je možno litovat, že v těchto dokumentech není popis nemovitostí pro zjištění cen domků a pro bližší určení životní úrovně obyvatel práva. Rovněž tak nejsou k dispozici inventáře domků a majetku jejich obyvatel, i když se vyskytují poznámky, že tento inventář byl pořízen. Zachovalé závěti potvrzují, že na postranním právu P. M. Sněžné žili především řemeslníci. V mnohých z nich je uvedeno, s kým a kde obchodovali. Tak závěť Matěje Pekaře²⁷ jasně ukazuje, kam a komu své zboží dodával a odkud a jaké kupoval suroviny. Závěť obsahuje seznam osob, u kterých má různé pohledávky: Matějovi dluží 16 kop míšenských jistý Srb z Hostivaře. Ve vsi Česlicích nedaleko Řičan měl Matěj Pekař pohledávku dvě a půl kopy u jakéhosi Vančury za chléb a osm korců otrub. Sám česlický rychtář dlužil Matějovi pět a půl kopy a za tři strychy otrub 13 grošů. Pavel Višnička z Česlic dlužil jednu kopu míšenských a osm grošů. Také Jiřík Řezáč byl dlužen za 13 korců otrub 13 grošů. Z Česlic pocházela jistá Řebková, která také dlužila 13 grošů za 13 korců otrub. Další pohledávky měl Matěj Pekař v Pitkovicích u Uhřiněvsi. Zde mu dlužil jeden starý sedlák (není uveden jménem) za sedm a půl strychu otrub 13 grošů, za mouku jednu kopu míšenských a za chléb 13 grošů. Zdejší rychtář dlužil za čtyři korce otrub 12 grošů. Určité pohledávky měl Matěj Pekař i v Předměřicích nedaleko Brandýsa nad Labem. Zde mu dlužil Matouš za dva a půl strychu žita, není však uvedeno, kolik. Beneš mu dlužil za dva korce otrub deset grošů. A také jistý Konopa dlužil jednu kopu. U Krejčího z Předměřic měl Matěj pohledávku dvou kop míšenských. Ze sousedů na právu byl Matěji Pekaři dlužen Petr Jeruzalémský čtyři a půl kopy. Z této závěti je patrné, že Matěj Pekař prodával své zboží především mimo pražská města, v tehdejší době do vzdálenějších obcí. Kromě Petra Jeruzalémského není v seznamu dlužníků nikdo z Prahy. Ze závěti není jasné, jakým způsobem a kdy své zboží do jmenovaných obcí dodával. Soudě podle toho, že sám nebyl nikomu nic dlužen, byl dobrý hospodář.

Na rozdíl od něho Petr Jeruzalémský zanechal po sobě dluhy ve výši téměř 30 kop míšenských. Petr se zabýval zpracováním kovů a výrobou různých kovových předmětů. V textu závěti je nazýván zámečník. Tato závěť ze 13. března přináší seznam jeho věřitelů.²⁸ Většinou jsou to pohledávky za potraviny a některé předměty denní potřeby. V závěti je uváděn i hrnec na pálení kořalky v ceně tří kop míšenských, který dodal Petrovi Lukáš Kotleář. Petr Jeruzalémský je dlužen Matěji Pekařovi čtyři a půl kopy, jak uvádí i závěť Matějova. Václavu Šindelkovi byl dlužen za 13 sudů bílého piva tři kopy. Za dodávku piva dodal Šindelkovi některé svoje výrobky, tyto však nejsou v závěti konkrétně uvedeny. Stejným způsobem splatil Petr svůj dluh 20 kop míšenských Tomáši Koláři ze Široké ulice, kterému dodal kuchyňské nožiky, podstavec k mísničku a mříž. Podle závěti měl Petr Jeruzalémský na postranním právu vedle své kovárny také šenk s pivem a kořalkou.

Obdobnou závěti zadluženého řemeslníka je závěť Tobiáše Rota pilníkáře z roku 1585.²⁹ Pilníkář dluží kováři Briximu ze Široké ulice devět kop míšenských. Magdaleně, která mu dodávala materiál, dluží za ocel dvě kopy míšenských. Tento řemeslník zanechal po sobě dva nezletilé syny, Diviše a Kryštofa. Ti byli dáni do opatrování Rotových příbuzných na jejich žádost. Příbuzní a děti Tobiáše Rota zdědili některé věci, které po Tobiášovi zůstaly. Byly to tři peřiny s povlaky a dvě prostěradla, tři podušky, tři cínové konvice a dále kloboučnické hedvábí.

O osobním majetku obyvatel práva nevíme mnoho. Nemáme zachovány inventáře jejich pozůstalostí. Jediný příklad jakéhosi soupisu majetku,

pořízený v souvislosti s poručnictvím nezletilých synů Tobiáše Rota, je ojedinělý. Jedná se o nejnnutnější potřeby denního života. Lze se domnívat, že ani v případě ostatních obyvatel postranního práva mnoho majetku nebylo.

K poznání cen nemovitostí, které se nalézaly v majetku kláštera, existuje několik skromných údajů. Východiskem je tu již několikrát zmíněný manuál postranního práva se svými zápisy z let 1580-1610. Dalším pramenem pro poznání cen je rekonstrukce gruntovní knihy (ta má i cenové údaje až do roku 1780). Oba prameny pak doplňuje torzovitě zachovalý aktový materiál. Nejdůležitější údaje k cenám nemovitostí jsou obsaženy v kupních smlouvách uvedených v manuálu, a také v aktovém materiálu, kde u kupní smlouvy jsou uvedeny jednak dohodnuté částky a jednak i jednotlivé splátky. Při vlastní koupi domu kupující vyplatil prodávajícímu závdavek a zbytek dohodnuté částky byl splácen ve většině případů v několika dílčích splátkách. Ve většině kupních smluv je také uvedena roční suma odváděná klášteru.

Nemáme však prameny, které by určily velikost domků na postranním právu. Nevíme, zda šlo o domy dřevěné, kamenné či hrázděné, a také nelze stanovit počet místností v domech. Tím jsou cenové údaje značně zkresleny. Domy na postranním právu u P. M. Sněžné jsou v dobových pramenech označovány jako domečky, někdy se vyskytuje výraz dům. Ve svých závětích majitelé těchto nemovitostí "činí závěť z domečku svého". Rovněž v nedatované stížnosti Pražanů se říká, že "téměř žádná chaloupka se na těch postranních právech nenachází, aby v ní šenkéře nebylo"³⁰. Na Sadelerově prospektu z roku 1606 je zobrazen chrám P. M. Sněžné jako zřícenina. Hlavní obvodové zdi kostela vysoko ční do výše a na jižní straně ke klášterní zahradě je vidět budovu konventu. Na severní straně chrámu jsou poměrně nezřetelně zachyceny malé jednopatrové domky, což by mohly být domky ležící na postranním právu.³¹ Pro malé rozměry domečků postranního práva svědčí jeho celková velikost. Právo se rozkládalo v místech dnešního Jungmannova náměstí, nazývaného dříve "placz u Panny Marie Sněžné". Tato lokalita je dnes zastavěna blokem domů uprostřed náměstí a je neveliká. Vezmeme-li do úvahy počet domů zde se nacházejících v době přelomu 16. a 17. století, je jisté, že nešlo o domy výrazné velikosti (v době pořízení berní ruly byl jejich počet jedenáct).³²

Též sociální struktura obyvatel (převážně drobní řemeslníci, kteří neměli mnoho finančních prostředků na stavbu většího domu) nasvědčuje tomu, že na tomto postranním právu stály s největší pravděpodobností pouze malé domečky.

První cenové údaje týkající se domů na postranním právu u P. M. Sněžné pocházejí z roku 1570. Tehdy Tomáš Albín z Helfenburku potvrdil smlouvu, podle které Václav Trojan prodal za 26 kop míšenských Matěji Horálkovi dům na postranním právu. Tuto transakci pak v následujícím roce potvrdil sám Maxmilián II.³³

Václav Trojan získal dům a místo pro něj vyměřené 29.5.1570 a již v srpnu téhož roku tento dům prodává. Majitel domu měl klášteru odvádět roční plat ve výši 18 grošů. Zmíněný poplatek se týkal prakticky jen pozemku a nájemce tohoto místa si zde mohl postavit dům, který mohl prodat dalšímu zájemci za sjednanou sumu. Nový majitel domu byl pak povinen nadále platit klášteru roční plat z pozemku, na němž koupil dům.

Cenové údaje jsou v úplnosti obsaženy v manuálu práva. 12. července 1582 prodává Beneš Tesař truhláři Pavlu Jitnerovi dům za celkovou sumu 250 kop míšenských. Jitner zavedl Beneši Tesařovi okamžitě 50 kop míšenských. Závazek na splátky byl takový, že kupující zaplatí v roce 1583 na sv. Jiří 30 kop míšenských. V následujícím roce zaplatí 20 kop a potom každoročně bude na sv. Jiří splácet po 15 kopách až do úplného splacení. Kupní smlouvou si prodávající dále vymínil v domě malou komůrku až do své smrti.³⁴

4. června 1583 prodává svůj dům vdova po Petru Jeruzalémském, jistá Maruše Zámečnice.³⁵ Dům zdědila po svém manželovi a prodala jej Lukáši Mlynářovi za 550 kop míšenských. Kupující zavadal závdavek pouhých deset kop míšenských. Do čtrnácti dnů měl zaplatit dalších 14 kop míšenských. Lukáš Mlynář se v kupní smlouvě zavázal zaplatit k podzimnímu termínu o sv. Havlovi 100 kop míšenských. Od roku 1584 platil Lukáš Mlynář Maruši Zámečnici vždy na sv. Havla po 20 kopách míšenských až do úplného zaplacení. Roku 1583 zaplatil již 80 kop a v roce 1584 vyrovnal celou sumu.

Na podzim 21. listopadu 1583 prodává vdova Dorota dům, který zdědila po svém manželovi Matěji Pekařovi.³⁶ Kupcem domu byl Vít Jakubec, který koupil dům za celkovou sumu 84 kop míšenských. Při uzavření smlouvy zaplatil vdově Dorotě 30 kop míšenských závdavku. Splátky byly určeny vždy na sv. Jiří po 20 kopách míšenských, a to každoročně až do úplného zaplacení. Dva roky po uzavření této smlouvy Vít Jakubec "odeslal jest posledních peněz gruntovních Janu Kropáčkovi do města Brandejsa, vdově-manželce jeho devatenácte kop míšenských". 20. května Matěj Pohořálek a Martin Skutecký, přísežní práva, kvitují Víta Jakubce z přijetí 19 kop míšenských pro paní Dorotu z Brandejsa. Tito dva byli určeni prvním manželem Dorotiným Matějem Pekařem jako poručníci jeho závěti.³⁷

Zikmund Dvorský pokrývač koupil 15. prosince 1578 dům od slovatného pána Erazima. Tento dům se nacházel v sousedství domu Beneše Tesaře a Dvorský ho koupil za celkovou sumu 140 kop míšenských. Při uzavření smlouvy dal závdavek 50 kop míšenských a podle uzavřené kupní smlouvy byl povinen zaplatit na sv. Jiří roku 1580 15 kop míšenských. Splátky měl pak odvádět až do úplného zaplacení. Dvorský splácel po 15 kopách míšenských až do roku 1585, kdy již splácel dluh vdově po Erazimovi, který zemřel již v roce 1582.³⁸

V případě, že byli určeni poručníci závěti, vystupují v kupní smlouvě jako strana, která prodává dům po zemřelém, který učinil závěť. Tak plnomocníci závěti Václava Tesaře prodávají jeho dům Jiříku Dvořákovi za 50 kop míšenských, kterážto suma byla zaplacená hotově při uzavření smlouvy.³⁹ Dne 24. srpna projednávala rada postranního práva za účasti převora a úředníků práva kupní smlouvu, podle které Jan Stochleb kupuje dům na klášterním pozemku od Pavla Jitnera za sumu 250 kop míšenských. Jako závdavek dal kupující 60 kop míšenských. Zároveň se zavázal zaplatit při nejbližších Hromnicích 20 kop míšenských a od sv. Jiří 1585 splácel každoročně až do "vyjití" celé sumy. V domě měl vymíněnu komůrku Václav Tesař, který pobýval v tomto stavení i za nového majitele. Srovnáme-li cenu, kterou zaplatil v roce 1582 Pavel Jitner sám, zjistíme, že se cena v tomto případě nezměnila.⁴⁰ V roce 1585 prodávají vykonavatelé závěti Tobiáše Rota jeho dům na právu jakémusi Jiřímu Reyncovi. Dům je lokalizován mezi stavení Víta Jakubce a Jana Kotláře. Reync jej koupil se vším právem za celkovou sumu 120 kop míšenských. Při uzavření smlouvy 30. října dal závdavek 50 kop míšenských. V tomto případě byla stanovena výše splátek po pěti kopách míšenských až do úplného zaplacení.⁴¹ Roku 1583 dostává Jan Maykchl hamfešt na polovinu domu od správce kláštera Řehoře Polendy, který jej koupil od Tobiáše Rota za 70 kop míšenských. V tomto případě byla suma za polovinu domu splacena v hotovosti najednou.⁴² Jan Meykchl má však za povinnost odvádět z koupeného domu klášteru jednu kopu míšenských.

V manuálu se vyskytují také dva údaje o cenách, respektive platech, týkající se prostoru kolem domů. Ze zápisu z roku 1572 se dozvídáme, že Cyprián Zámečník, o němž již víme, že opravil ohradu kolem hřbitovního pozemku, dostal od převora za svou práci nevelké místo tři sáhy široké.⁴³ Ze zápisu nelze však určit délku tohoto místa, které Cypriánovi sloužilo k sušení prádla. Platový údaj je tu velmi nepřesný: Cyprián má zaplatit z tohoto místa po ortu.⁴⁴ Další zápis hovoří o prodeji volného pozemku za sumu 20 kop míšenských a pochází z roku 1590.⁴⁵ Jedná se o část dvorku, zřejmě společného. Prodávajícím byl Jiří Pacovský a kupujícím Jiřík Dvořák. Více údajů o cenách domů na

postranním právu P. M. Sněžné manuál již nepřináší. Máme však k dispozici některé cenové údaje z rekonstruované gruntovní knihy. Zde je však uváděna jen celková suma, zaplacená za jediný dům.

Je možno litovat, že z údajů, na základě kterých je rekonstrukce gruntovní knihy provedena, nelze určit místopis domů a stanovit posloupnost jednotlivých jejich držitelů. Podařilo se to pouze ve dvou případech. U většiny stavení je uváděno jen jméno kupujícího a prodávajícího. Rekonstrukce gruntovní knihy přináší nejúplnější údaje u domu, v němž se poprvé připomíná Beneš Tesař, který držel tento dům od dob, kdy se na pozemku klášterního hřbitova vytvořilo postranní právo:

1570 Beneš Tesař je poprvé připomínán jako majitel domu (cena domu ani parcely není uvedena).

1582 Beneš Tesař prodává dům Pavlovi Jitnerovi za 250 kop míš.

1584 Jan Stochleb kupuje dům od Pavla Jitnera za 250 kop míš.

1594 Jan Stochleb prodává dům Kašparu Pfeifrovi za 300 kop míš.

1614 umírá Kašpar Pfeifer a dům spadá na klášter.

1615 klášter prodává dům Jakubu Volejníkovi za 525 kop míš.

1629 Jakub Vendelín prodává dům Matoušovi Křížkovi za 420 kop míš.

Více majitelů domu někdy Beneše Tesaře se nepodařilo zjistit.

Další údaje o majitelích a cenách se vyskytují v případě domu označeného v gruntovní knize jako dům U Zlatého kříže. Postavil jej r. 1582 Augustin Suk, který se na postranním právu v tomto roce připomíná. Suk prodal svůj původní dům za 200 kop míšenských Markétě Rýdlové a postavil si dům nový, do něhož se nastěhoval. Místo pro tuto stavbu získal od kláštera za cenu 5 kop míšenských. Je doložena i další posloupnost majitelů:

1592 Augustin Suk koupil stavební místo za 5 kop míš.

1596 dům spadl na klášter a byl prodán Jiřímu Samcovi za 160 kop míš.

1623 Václav Žežulka kupuje dům od Jiřího Samce za 500 kop míš.

1630 Václav Žežulka prodává dům Ivanu Strémovi za 600 kop míš.

1638 Ivan Stréma prodává dům Jiřímu Vilhetrovi za 500 kop míš.

1640 dům U Zlatého kříže je prodán za 400 kop míš. (bližší údaje nejsou uvedeny).

Z připojené tabulky je patrné, jak ceny těchto dvou domů ve dvacátých letech 17. století prudce stouply. Ceny nemovitostí v této době vzrostly i v pražských městech. Dá se hovořit o inflačním vzestupu cen. V letech třicátých a čtyřicátých se naopak projevuje značný pokles cen domů.

graf

Ceny dalších domů můžeme sledovat jen v nepravidelných časových intervalech. Není dochována ani časová posloupnost majitelů, a tak šetření otázky vývoje cen nemovitostí na postranním právu P. M. Sněžné je velmi složité a poskytuje spíše jen ilustrativní údaje. Lze říci, že v období 1570 1680 se ceny domů pohybují v rozmezí 100600 kop míšenských.

Dochované doklady přinášejí také údaje o platech z domů na postranním právu. U domu U Zlatého kříže můžeme sledovat nárůst ročního platu. Roku 1623 se z tohoto domu odváděl klášteru plat 29 kop míšenských. V roce 1628 činil plat z tohoto domu již 59 kop míšenských. Podle jednotlivých údajů o ročních platech, které máme k dispozici, je možné konstatovat, že na přelomu 16. a 17. století se tyto platy pohybovaly od 20 do 40 grošů míš. Výjimkou je jen dům U Zlatého kříže a dům Anny Hertlové, kde roční plat činil jednu kopy a deset grošů míšenských.

Srovnáme-li tyto roční platy s ročními platy, které odváděli obyvatelé postranního práva na Strahově, zjistíme značný rozdíl. Na strahovském postranním právu byly dvě kategorie domů, z nichž se odváděly různě velké platy. Roční platy z domů na Pohořelci činily 3-4 kopy. Z domů ve Vlašské ulici se odvádělo vrchnosti 2-3 kopy míšenských.⁴⁶ Z těchto údajů lze usuzovat na velký rozdíl v kvalitě domů u P. M. Sněžné a na strahovském postranním právu. Svědčí to i o jiné sociální struktuře obyvatel; na strahovském právu mohli žít patrně zámožnější obyvatelé.

Nyní si srovnáme ceny domů na postranním právu P. M. Sněžné s cenami domů, které podléhaly právům městským. K druhé polovině 16. století "nejeden dům na Novém Městě by stržen byl za 500 kop"⁴⁷.

"Čím více docházelo století (16. V.W.), tím dražší v Praze vyskytují se domy."⁴⁸ K roku 1603 uvádí Zikmund Winter cenu v Platnéřské ulici kolem 320 kop míšenských. Dále uvádí dům U kamzíku, který byl v roce 1572 oceněn na 2000 kop míšenských. Podle Wintera "domy novoměstské onačejší též dosahují v trhu ceny dvou tisíců a domy skromné v položení nepříhodném prodávají se po 800 až 900 kopách míš"⁴⁹.

Po bělohorské bitvě ceny domů v Praze podstatně stouply. Například dům trčkovský na Staroměstském náměstí byl prodán za 4000 kop míš. Ceny šlechtických domů se v té době pohybovaly kolem 5000 kop míš.⁵⁰ "Po 400 a 500 kopách českých grošů byly v Praze tehdy domy už jen neveliké."⁵¹

Srovnáme-li ceny domů uváděné Winterem s cenami domů na postranním právu, vidíme, že tyto domy stojí zhruba o polovinu méně než domy nejnižší cenové kategorie ve městě. Po Bílé hoře stouply ceny domů i na postranním právu podobně jako v okolním městě. Rozdíl mezi nimi však zůstává takřka ve shodné relaci jako před rokem 1620. Proto i přes toto zvýšení cen domů bylo bydlení na postranním právu P. M. Sněžné pro drobnější řemeslníky značně výhodné, činilo-li zhruba polovinu ceny oproti Praze. Usazením se na postranním právu se chudí řemeslníci snažili nějakým způsobem ohradit proti vlivu města a jeho práva, na druhé straně poplatky, které tito lidé odváděli, měly určitý význam i pro klášter.

x x x

Tato stať by měla být pokusem o poznání života na postranním právu P. M. Sněžné na základě rozboru mála pramenů, které jsou dnes k dispozici. Časově je věnována období konce 16. a první třetiny století následujícího. První část statí se zabývá rozbořem pramenů. Nejcenější z nich, manuál postranního práva, ukazuje určitou samosprávu, která je

jednou z podmínek pro existenci postranního práva. Formální rozbor manuálu prokázal velkou podobnost s radními manuály známými z jiných českých měst. Kromě samosprávy manuál umožnil poznat sociální strukturu obyvatel postranního práva, ceny nemovitostí a způsob splácení cen domů. Závěti, obsažené v manuálu, pak ukázaly, že na postranním právu bydleli drobní řemeslníci, kteří obchodovali s mimopražskými obyvateli.

Několik opisů a výpisů z gruntovní knihy dovolilo její částečnou rekonstrukci, díky níž je možné vyčíst ceny a majitele některých objektů, nacházejících se v katastru zkoumaného postranního práva.

Z rozboru pramenů vyplývá, že na přelomu 16. a 17. století, kdy se postranní právo kláštera P. M. Sněžné po husitských válkách znovu konstitovalo, žili na tomto území především sociálně slabší obyvatelé. Nešlo vyloženě o chudinu, ale o drobné řemeslníky, z jejichž práce měla vrchnost určité příjmy. Proto vrchnosti stálo za to chránit tyto obyvatele před městským právem a konkurencí městských cechovních řemeslníků, a to i s arcibiskupským požehnáním.

Poměrně dobře se vyvíjející majetek získala v roce 1603 i s klášterem nová vrchnost, a to řád sv. Františka observanti. Tato změna vrchnosti se však života na postranním právu výrazně nedotkla.

**REKONSTRUKCE GRUNTOVNÍ KNIHY POSTRANNÍHO PRÁVA
PANNY MARIE SNĚŽNÉ**

- 1578 15.12. Sigmund Dvorský koupil od Erazíma dům za 140 k.m. proti domu Beneše Tesaře. Přítomni: Kašpar Kameník soused práva a Stanislav soused Nového Města Pražského.f.3.
- 1585 11.7. Pavel Jitner koupil dům od Beneše Tesaře mezi domy Kašpara Kameníka a Sigmunda Dvorského za 250 k.m. Přítomni: Jiřík Hlivický, převor, konšelé neuvedeni.f.5.
- 1583 28.5. Lukáš Mlynář koupil dům od Maruše Zámečnice, vdovy po Petru Jeruzalém-ském, za 330 k.m. Přítomni: Jiřík převor, konšelé: Matěj Pohořálek, Pavel Truhlář a Kašpar Kameník.f.6.
- 1583 29.12. Vít Jakubec koupil dům od Doroty, vdovy po Matějovi Pekaři za 88 k.m. Přítomni: Martin Pohořálek starší, Martin Skutecký rychtář, Řehoř převor.f.10.
- 1583 3.7. Jiří Dvořák koupil dům od poručníků závěti Václava Tesaře (Jiříka Holuba a Matěje Pohořálka) za 50 k.m. Přítomni: Řehoř Polenda-převor a někteří měšťané Nového Města pražského.f.12.
- 1584 24.8. Jan Stochleb koupil dům od Pavla Jitnera, který leží mezi domy Kašpara Kameníka a Sigmunda Dvorského za 250 k.m. s vědomím převora Martina Naroziuse.f.13.
- 1585 30.10. Jiří Kanice koupil dům po Tobiáši Pilníkovi za 140 k.m. za přítomnosti Martina Naroziuse, převora.f.18.
- 1588 23.11. Jakub Vodička koupil dům od Kašpara Kameníka mezi domy Matěje Pohořálka a Jana Stochleba za 200 k.m. Přítomni: Martin Narozius, převor a konšelé (nejmenovaní).f.20.
- Bez data Na dům Jakuba Vodičky přešlo dědičné právo na Vodičkovy sestry. Se souhlasem kvardiána Egidia Smoutha.f.20-21.
- 1660 8.10. Dům kdysi Jakuba Vodičky prodala Anna Hertlová Pavlu Lomnickému, komorníku desk zemských.f.21.

- 1588 4.10. Michal Šindler koupil dům od Jiřika Šejnce mezi domy Kateřiny Jakubové a Ivana Kotláře za 280 k.m. se souhlasem převora.f.22.
- 1592 2.11. Augustýn Suk prodal Markétě Rýdlové dům za 220 k.m.
Přítomni: Jan Mavol, převor, Lukáš Kotlář, Jan Stochleb, Jiřík Dvořák konšeléf.28.
- 1606 4.6. Markéta Rýdlová prodala dům Ctiboru Filskému.
Přítomní nejmenováni.f.?.
- 1592 30.11. Augustýn Suk od převora Johanna Mathe-
la koupil stavební místo za 5 k.m.
vedle domu Martina Skuteckého.f.33.
- 1611 - - Matěj Pohořálek daroval klášteru půl
svého domu.f.33.
- 1594 4.4. Valter Frank koupil stavební místo pro
dům ve stejné velikosti jako protější
dům Augustýna Suka.
Přítomni: Martin Skutecký rychtář,
Lukáš Mlynář a Jiří Dvořák.f.34.
- 1629 19.4. Valter Frank půl domu postoupil klášteru.f.34.
- 1592 12. S vědomím a povolením pražského arci-
biskupa bylo určeno místo na stavbu domu
na hřbitově kláštera, které zaplatil Jan
Manthelo (!).f.35.
- 1594 2. Kašpar Pfeifer koupil dům od Jana Sto-
chleba.f.36.
- 1614 20.8. Dům Kašpara Pfeifra po jeho smrti spadl
na klášter.f.37.
- 1596 10. Řehoř Link, převor zderazský, prodal
dům, kdysi Augustýna Suka, Jiřímu
Samcovi.f.38.
- 1615 31.8. Konvent za 525 k.m. prodal dům kdysi
Kašpara Pfeifra Jakubu Vendelínovi
s vědomím kvardiána Kekha.f.39.
- 1590 4.6. Markéta Rýdlová prodala dům Ctiboru
Mienkusovému, jinak Rylskému, za
212 k.m. V přítomnosti Řehoře Linka,
převora.f.40.
- 1594 - - Se souhlasem arcibiskupa Berky z Dubé
převor Řehoř dal místo na vystavění domu
Janu Elsnerovi vedle domu Kateřiny Jaku-
bové. Místo je dlouhé 12 loktů a široké
12 loktů.f.42.

- 1599 4.3. Elsnerův dům za 139 k.m. koupil Jakub Cestrenc, císařský drabant.f.43.
- 1660 25.2. Tomáš z města Janovic koupil dům od Kryštofa Pehma mezi domy Kateřiny Jakubové a Uršuly Maikchlové za 218 k.m.f.44.
- 1601 1.5. Jiřík Tichý koupil dům od Jakuba Cestrence za 160 k.m.f.44.
- 1611 17.10. Vavřinec Vrba od Ctibora Rylského koupil dům za 380 k.m.
Přítomni konšelé: Luca Capriari,
Štěpán z Jana Josefa a Valter Frank.f.48.
- 1601 - - Jan Ludvík koupil sobě a manželce Kateřině dům na právu.
Přítomní neuvedeni.f.?
- 1617 23.8. Ludvík Ondřej koupil dům od Jana Ludvíka.
Přítomni konšelé: Lukáš Mlynář,
Štěpán z Jana Josefa a Baltazar Hertle.f.47.
- 1682 16.5. Urozená panna Ester Emilia Kořenská z Terešova koupila dům na právu.
Přítomen: Bartoloměj Cometa
přísežný.f.47.
- 1631 31.7. František Bartoloměj Kameník koupil dům za 330 k.m. od Doroty, vdovy po Martinu Skuteckém.
Přítomni: Štěpán z Jana Josefa a Valter Frank, zámečník konšelé.f.57.
- 1603 6. Štěpán z Jana Josefa koupil dům od Jiříka Lukavského za 220 k.m.f.61.
- 1619 - - Vdova Mariána Mathelová koupila dům pana Bartoloměje za 310 k.m. Dům zatížen ročním platem 20 gr. bílých.f.62.
- 1620 1. Dům Mariány vdovy po Janu Mathelovi koupil pan Bartoloměj.f.62.
- 1604 11.5. Jiří Bortner s povolením arcibiskupa pražského koupil dům mezi domy Valtera Franka a Martina Skuteckého za 300 k.m. Koupil jej od Matěje Schroedra.f.63.
- 1609 23.6. Andreas de consilio koupil dům na právu od Doroty Hostouňské s povolením Zdenka Popela z Lobkovic za přítomnosti konšelů práva: Lukáše Vítova, Matěje Pohořálka a Martina Skuteckého.f.67.
- 1624 27.9. Vdova po Ondřeji de consilio postoupila svůj dům dceři Alžbětě.f.70.

- 1635 12. Dům Matěje Ratibořického byl zapsán jeho manželce Ludmile.f.71.
- 1659 29.5. Ludmila Ratibořická prodala svůj dům Bartoloměji Cometovi za 400 k.m.f.72.
- 1623 22.4. Po smrti Jiříka Jitnera jeho dům dostal Václav Žežulka za 500 k.m. Dům zatížen ročním platem 29 gr. bílých.f.76.
- 1626 22.6. Baltazar Hertl koupil dům spadlý klášteru po Štěpánu a Janu Jiříčkových za 300 k.m. Dům ležel vedle brány a neda-leko špitálu.f.77-78.
- 1626 22.6. Matěj Pohořálek odkázal svůj dům Ondřejovi Kolčavovi.f.78.
- 1629 29.11. Matouš Křížek koupil dům od Jakuba Vendelína za 400 k.m.f.81.
- 1644 6.6. Bylo dáno povolení Matoušovi Křížkovi, aby si vedle kaple sv. Františka pro svou potřebu postavil komoru.f.81.
- 1630 25.1. Ivan Strema úředník České komory koupil dům od Václava Žežulky za 600 k.m. Dům zatížen 59 gr.m.f.83.
- 1630 19.3. Bartoloměj Pápěrka koupil dům na právu pod hamfešt. Pápěrkovi dána s tím zahrádka k užívání.f.82.
- 1630 10.4. Ondřej de Ferari koupil od panny Alžběty dům za 330 k.m. vedle studny. Dům zatížen ročním platem 40 gr.m. Přítomni: Baltazar Gertle, Martin Ratibořický a Jan Valter konšelé.f.82.
- 1631 23.10. Václav Hendrich koupil dům mezi kostelem a domem Martina Čížka za 100 k.m. od kvardiána kláštera s podmínkou, že dům nesmí prodat bez vědomí konventu. Přítomni: Baltazar Gertle, Martin Ratibořický, Jan Frank konšelé.f.86-87.
- 1638 8.8. Jiří Lukavský koupil dům, kdysi Václava Hendricha, se souhlasem syndika za 120 k.m. Přítomni: Baltazar Gertle, Martin Ratibořický konšelé.f.87.
- 1658 11.3. Dům, kde bydlel Jiří Lukavský, byl odkázán klášteru manželkou Jiřího Lukavského.f.93.
- 1649 27.4. Václav Tiben koupil dům od Martina Grípeka za 500 k.m. Dům zatížen ročním platem 1 k.m.f.88.
- 1650 22.8. Dům paní Doroty, vdovy po Janu Frankovi

byl zapsán Janu Špindlerovi.f.90-91.

- 1638 - - Jiří Wilhelm koupil dům "U zlatého kříže" od Jiřího Stremy, úředníka České komory. Přítomni: Baltazar Gertle, Jiří Lukavský a Martin Ratibořický konšelé.f.92.
- 1652 1.3. Se souhlasem provinciála Michaela Jáhna a kvardiána Modesta Mertsaina dáno povolení Janu Špindlerovi na stavbu zdi proti jeho domu.f.93.
- 1694 11.2. Anna Trálová koupila dům, řečený Pohorálkovna, od Václava mladšího Vratislava, syndika konventu za 300 k.m. s podmínkou, že po její smrti a smrti jejího syna připadne dům klášteru.f.94.
- 1643 19.1. Anna Hertlová odkázala svůj dům svým synům Václavovi a Baltazarovi, s podmínkou, že budou platit roční plat 1 kopu 12 gr.m.f.96.
- 1650 21.12. Baltazar Hertl zdědil po své matce dům.f.97.
- 1660 6.6. Václav Čegotický, měšťan Nového Města Pražského, hejtman úředních statků nejvyššího purkrabství pražského, koupil dům od Františka Spinety.f.101
- 1640 - - Byl koupen dům řečený "U zlatého kříže" za 400 k.m.f.104.
- - Od paní Sibily Damiani byl klášteru odkázán dům, který apoštolský syndik prodal Magdaleně Kuliano (!).f.113.
- 1671 - - Jan Baptista Kasparius koupil dům vedle domu Bartoloměje Comety.f.115.
- 1682 - - Martin Lurago koupil dům. Po smrti majitele domu dům spadá na klášter.f.125.
- 1718 15.6. Matěj Častolovský koupil dům za 300 k.m. (!).f.125.
- 1682 16.5. Ester Kateřina Kořenská z Terešova koupila dům za 500 k.m.f.131.
- 1683 18.2. Publikován a v italské řeči do gruntovní knihy vepsán testament Martina Luraga. Přítomni: Fidelius Weibel, syndik, Bartoloměj Cometa, přísežný, Martin Spineta a Antonín Canavale.f.148.
- 1582 15.8. Publikován testament Zikmunda Dvorského. Přítomni: Řehoř Polenda, převor, Martin Skutecký, přísežný, Petr Jerusalemský, Matěj Pohořálek.f.325.

- 1582 6.8. Publikován testament Matěje Pekaře.
Přítomni: Řehoř Polenda, převor, Matěj
Pohořálek a Martin Skutecký.f.326.
- 1582 - - Publikován testament Petra Jeruzalém-
ského. Přítomni: Řehoř Polenda, převor,
Matěj Pohořálek, Martin Skutecký, Tomáš
Bystrický.f.327.
- 1583 11.2. Publikován testament Václava Tesaře.
Přítomni: Řehoř (Polenda), převor,
Matěj Pohořálek a Martin Skutecký.f.328.
- 1585 3.11. Publikován testament Tobiáše Rota pil-
níkáře. Přítomní neuvedeni.f.329.
- 1602 11.1. Publikován testament Kateřiny, vdovy
po Janu Ludvíkovi. Přítomni: Řehoř Link,
převor, rychtář a přísežní práva neuve-
deni.f.333.
- 1586 8.5. Publikován testament Víta Jakubce.
Přítomni: Martin Narozius, převor,
Martin Pohořálek, přísežný, Kašpar Ka-
meník, Martin Skutecký a Lukáš Mlynář.f.335.
- 1654 13.3. Publikován testament Alžběty Poklopínové.
Přítomni: Václav Tieben, Thomas Friedrich
von Friedenfels, Šimon Vogel, Jiří
Lukavský a Pavel, oplatník zderazský.f. -
- 1611 4.5. Publikován testament Matěje Pohořálka.
Přítomni: Lukáš Kotlář, Štěpán z Jana
Josefa, rychtář a jiní sousedé.f.337.
- 1643 19.10. Jan Hejda po své smrti odkázal svůj
dům svým dětem Martinovi a Ludmile. Dům
zatížen ročním platem 20 gr.f.343.
- 1614 15.11. Publikován testament Franka Bartolomína.
Přítomní neuvedeni.f. -
- 1620 - - Štěpán z Jana Josefa odkázal klášteru
část svého domu.f.339.
- 1620 25.12. Publikován testament Štěpána z Jana
Josefa. Přítomní neuvedeni.f.339.
- 1629 2.5. Publikován testament Dominika de
Bartolomei. Přítomní neuvedeni.f.343.
- 1660 10.5. Publikován testament Kateřiny Pineli.
Přítomni: Václav Tieben, Jan Špindler,
Johan Řehoř Nagel de Claromonte, ve-
řejný notář a zkoušený právník.f. -
- 1662 9.10. Publikován testament Anny Fialové.
Přítomní neuvedeni.f.345.
- 1669 - - Kateřina Skrotična byla potrestána za

prohřešek proti právu a musela za trest odvézt ruiny domku a místo po něm zarovnat štěrkem. Její manžel Dominik byl také potrestán a musel obílit vápnem zeď kláštera.f.371.

Zápisy, u nichž nelze bezpečně určit folio:

1649 27.4.

Václav Erban, měšťan Starého Města pražského koupil dům na právu.
Přítomni: Jiřík Vilhelm, Jiří Lukavský a Jan Špindler konšelé práva.

1670 6.9.

František Fore, měšťan Nového Města pražského a kameník, koupil dům na právu.
Přítomni: Simeon Heselius, měšťan a radní písař Nového Města pražského, toho času duchovní otec kláštera Panny Marie Sněžné, Jan Špindler a Bartoloměj Cometa přísežní práva.

1672 1.6.

Magdalena Františka Bulová z Palatinu koupila od kláštera dům na právu.

1. Publikováno ve sborníku *Paginae historiae*. Sborník příspěvků Státního ústředního archivu v Praze, Praha 1992, s. 45-68.
2. M. Svobodová-Ladová, *Zvláštní místní práva v Praze*. Pražský sborník historický 8, 1973, s. 95-185.
3. Státní ústřední archiv v Praze, Archiv provincialátu a konventu františkánů v Praze (dále SÚA, ŘF), rukopis č. 162 Manuál P. M. Sněžné; Archiv hl. města Prahy, rukopis č. 7545 Manuál různých zápisů z let 1592-1729 Zderazského kláštera.
4. Tuto průsvitku je možno zařadit do Piccardovy klasifikace. V Piccardově katalogu jsou však uváděny mladší doklady z let 1598-1611. V tomto případě jde o příklad o něco starší (1582). Gerhard Piccard, *Die Turm Wasserzeichen*, Abteilung 7, č. 69, s. 11. Stuttgart 1970.
5. Tomáš Bystrický napsal v manuálu tato folia: 8v, 9r, 13r, 21r, 23r. SÚA, ŘF, rukopis 162.
6. Koupě je uváděna 5x, volby konšelů 4x, kvitance 50x, jiné smlouvy 2x, hamfešt 1x.
7. SÚA, ŘF, rukopis 162 f. 1 br. Zde je zápis, že byli zvoleni konšelé a zakoupeny knihy pro obec a tento zápis je uveden datovací formulí "Léta 1582 po sv. Valentinu, jinak 16. dne měsíce února".
8. J. Kollman, *Zavedení gregoriánského kalendáře v českých zemích*. Sborník archivních prací č. 1, Praha 1974, s. 3-41.
9. Tento zápis obsahuje datum a konstatování, že byli zvoleni tito úředníci a jejich jména. SÚA, ŘF, rukopis 162 f. 36v-50v.
10. SÚA, ŘF, rukopis 162 f. 52r.
11. SÚA, ŘF, kart. 111. V extraktech jsou odkazy na folia gruntovní knihy.
12. Dokladem toho může být zápis v češtině, uvedený v plném znění v jednom latinském výtahu "De libro fundi" mezi latinskými zápisy. SÚA, ŘF, kart. 111.
13. SÚA, ŘF, rkp. 162 f. 9v.
14. Tamtéž f. 1v.
15. Tamtéž f. 36v.
16. Tamtéž f. 50v.
17. Tamtéž f. 50v. Obě volby 1590 a 1594 jsou na společném foliu.
18. Tamtéž f. 54r.
19. Tamtéž f. 52v.
20. Tamtéž f. 23r.

21. Tamtéž f. 32v.
22. Tamtéž f. 2r.
23. Tamtéž f. 38v.
24. Například "oznámeno straně, aby se opatřila přítelem svým".
25. SÚA, ŘF, rkp. 162 f. 2r.
26. Tamtéž f. 29v-30r.
27. Tamtéž f. 5v-6r.
28. Tamtéž f. 9r-10v.
29. Tamtéž f. 44r-44v.
30. Z. Winter, Kulturní obraz měst českých. 2. díl. Praha 18901892, s. 34.
31. Reprodukce Sadelerova prospektu Prahy je publikována například v práci Viléma Lorence "Nové Město pražské", Praha 1973.
32. V. Líva, Berní rula, díl 3. Pražská města. Praha 1949.
33. SÚA, ŘF, kart. 111.
34. SÚA, ŘF, rkp. 162 f. 9v.
35. Tamtéž f. 9v.
36. Tamtéž f. 13v.
37. Tamtéž f. 14r.
38. Tamtéž f. 16r.
39. Tamtéž f. 23r.
40. Tamtéž 32v.
41. Tamtéž 45v-46r.
42. Tamtéž 54r.
43. Tamtéž 29v-30r. V textu zápisu použit termín "místko".
44. Podle Jungmannova Česko-německého slovníku ort činil 16 krejcarů.
45. SÚA, ŘF, rkp. 162 f. 51v.
46. M. Svobodová-Ladová, c.d., s. 160.
47. Z. Winter, c.d., 1. díl, s. 427. Z textu Winterovy práce vyplývá, že jde o kopy české, což je poloviční počet kop míšenských.
48. Z. Winter, c.d., 1. díl, s. 427.

49. Tamtéž, s. 428.

50. Tamtéž, s. 428.

51. Tamtéž, s. 428.

Das Leben auf dem Nebenrecht des Klosters Maria
Schnee in Prag und zu seinem Erkennen
dienende Archivquellen

Vladimír Waage

Der Verfasser versucht, das Leben auf dem Gebiet des Nebenrechtes des Klosters Maria Schnee in Prag am Ende des 16. und im ersten Drittel des 17. Jahrhunderts zu schildern. Zuerst widmet er sich der diplomatischen Analyse der Archivquellen, die näheres Erkennen des dortigen Lebens ermöglichen. Es handelt sich in der ersten Reihe um das Manual mit eingeschriebenen Vermerken der Verhandlungen des dortigen Gemeinderates, das, obzwar dünner, sehr ähnlich den aus anderen böhmischen Städten stammenden Manualen ist. Der Autor macht auf erhaltene Auszüge aus dem heute vielleicht verlorenen Grundbuch aufmerksam. Auf Grund dieser Abschriften und Auszüge ist es gelungen, dieses Grundbuch wenigstens teilweise zu rekonstruieren. Mit Hilfe der erwähnten Archivquellen behandelt der Verfasser das Leben der Bewohner auf dem Gebiet dieses Nebenrechtes, die dortige Selbstverwaltung der Jurisdiktion, die Aufnahme der neuen Bewohner "zum nachbarlichen Recht", die Streite, welche diese Nachbarn untereinander führten, und ihre Tätigkeit, die ihnen Ernährung versicherte. Aus den in den Testamenten erhaltenen Angaben beurteilt der Verfasser die Größe des Vermögens der dortigen Bewohner. Mit Hilfe der in den Archivquellen erhaltenen Werte der Häuser beurteilt er die Werte der einzelnen Häuser (in zwei Fällen auch die Reihenfolge ihrer Inhaber) und dann die Entwicklung der Geldwerte dieser Liegenschaften. In einigen Fällen erwähnt er auch die Höhe der dem Kloster abgeführten Zinsen. Aus seinen Erkenntnissen zieht der Autor den Schluß, daß auf dem Gebiet des Nebenrechtes des Klosters Maria Schnee vor allem Leute der sozial schwächeren Klasse lebten; keineswegs aber das Proletariat, sondern kleine Handwerker. Ihre Arbeit brachte ihrer Obrigkeit bestimmtes Einkommen, das für sie genügende Anregung zum Schutz der dortigen Bewohner gegenüber der umliegenden Stadt, ihrer Jurisdiktion und Konkurrenz ihrer zünftigen Handwerker gab.